

Zondag 29 augustus 2021 Wees niet bang

Lezingen : Jesaja 43 : 1 – 5a

Johannes 6 : 16 – 21

Het verhaal van vandaag speelt zich af meteen na het wonder van de broodvermenigvuldiging . Vijf broden en twee vissen waren genoeg voor duizenden mensen, Dat gebeurde op een berg, zo heeft de evangelist Johannes verteld, op het gras bij het meer van Tiberias. Na afloop dalen de leerlingen van de berg af naar het meer, terwijl Jezus nog achterblijft.

En dan is er eerst al iets opmerkelijks: we lezen dat de leerlingen afdaalden naar het meer, en dat klopt ook: ze gaan naar het meer van Tiberias. Maar letterlijk staat er in het Grieks: de zee. Ze daalden af naar de zee. In de Bijbel is het woord ‘zee’ een hoogst geladen woord: de zee - daar kan het stormen, daar huist gevaar, daar spookt het met zeemonsters.

In de bijbel heeft water altijd een dubbele betekenis. Een mens heeft water nodig om te overleven, maar tegelijkertijd is het een plek vol dreiging en angst. In het wereldbeeld van toen is de aarde een platte schijf met daar boven een koepel, het uitspannel. Onder de aarde is er water. Daar leven gevaarlijke monsters die angst inboezemen. Water is zo ook een beeld voor de woestheid en leegheid van het bestaan. Niet voor niets begon God als een van de eerste scheppingswerken met het paal en perk stellen aan het water. Droog land moet er zijn, een plek voor de mens om te wonen en te leven. Een uitgespaarde ruimte waarin we kunnen groeien en bloeien.

Maar het water is nooit ver weg.

Jezus gaat over het water in dit verhaal. Dat over het water gaan, is in de Bijbel iets dat God zelf doet – denk maar aan Genesis 1, waar de Geest van God over het water zweeft. En Jezus doet in dit verhaal als het ware hetzelfde.

Hij zweeft over de donkere, dreigende macht die mensen bang maakt. En als Hij bij zijn leerlingen komt, zegt Jezus: ‘Ik ben’. Vaak vertaald met: ‘Ik ben het’..

Met die woorden maakte de eeuwige God zich bekend aan Mozes, en zo maakt Hij zich ook in dit verhaal bekend aan mensen in de nacht.

Het is een bekend verhaal dat u vast al wel vaker gehoord of gelezen hebt. Misschien hebt u bij het lezen van de tekst van vanmorgen wel even gedacht: En Petrus dan?

Die ging toch ook uit de boot over het water naar Jezus toe? Dat wordt alleen verteld in de weergave van dit verhaal in Matteüs , in Johannes staat dat niet.

Zo zijn er meer kleine en grotere verschillen tussen de tekst uit Johannes 6 en de versies van dit verhaal in Matteüs en in Marcus. Johannes vertelt bijvoorbeeld ook niet dat de leerlingen eerst denken dat ze een spook of een geestverschijning zien.

Johannes vertelt dat de leerlingen vijftientig of dertig stadië geroeid hadden; dat is zo’n 4,5 à 5 kilometer, midden op het meer. Dan zien ze plotseling Jezus, dichtbij de boot. Nadat Hij hen gerustgesteld heeft, willen ze hem aan boord nemen; maar meteen komt de boot aan land. Ze zijn weer veilig.

Zoals ooit het volk Israël veilig aan de overkant van de Rode Zee kwam, zo zijn ook zij bewaard voor het gevaar.

Johannes schrijft geen simpel evangelie. Hij verwacht van zijn lezers – in zijn tijd waren dat overigens hoorders, want het evangelie werd hardop voorgelezen – dat ze goed opletten. Wat Johannes zegt kan ook altijd op verschillende wijzen worden uitgelegd – soms zelfs heel erg verschillend. Maar steeds weer gaat het erom wat nu waar is. Daar zit voor ons, moderne westerse mensen, een probleem. Want wat waar is, dat is bij ons - in eerste instantie dat wat klopt met de feiten, dat wat we kunnen bewijzen. Tegelijk voelen we ook wel aan dat dat niet altijd opgaat en dat de werkelijkheid ingewikkelder is dan dat wat duidelijk bewezen kan worden.

Vanmorgen horen we dus in Johannes' versie het bekende verhaal van Jezus die op het water loopt. Of preciezer: Jezus wandelt op de zee. Het is een schoolvoorbeeld van wat Johannes voortdurend doet: het gaat over feiten, over dat wat je kunt aanwijzen of zelfs bewijzen, maar vooral over dat wat zich onttrekt aan onze zintuigen of ons denkvermogen. En precies dat laatste is het meest belangrijke. Niet omdat het de feiten wegstreept, maar juist omdat het die feiten in een totaal ander perspectief zet. De werkelijkheid van feiten is altijd belangrijk, maar het is niet de enige, en zelfs niet de belangrijkste.

De kale feiten durven loslaten kan helpen om dit verhaal ineens heel dicht bij onszelf te brengen. Want het gaat er uiteindelijk, denk ik, niet om of Jezus wel of niet daadwerkelijk gelopen heeft op de golven van het Meer van Galilea.

Het gaat er juist om of wij ons durven toevertrouwen aan die woorden van Jezus: Ik ben het, wees niet bang. Wanneer de zee, de golven van angst, chaos en twijfel ons, hier en nu, overspoelen. De echte feiten vinden we in de werkelijkheid van vandaag, maar het ware licht daarop komt uit het verhaal van Johannes. De bijbel neemt onze feiten volstrekt serieus, maar legt ze ons uit tegen de achtergrond van het veel grotere verhaal van God.

Natuurlijk kunnen we het verhaal nog steeds lezen als een feitelijke geschiedenis. Dan heeft Jezus echt op het water gelopen. Dan heeft Hij daarmee de natuurkrachten overwonnen en getoond dat Hij niet van deze wereld is. Je kunt het met recht zo lezen. Niemand kan bewijzen dat het niet kan, maar ook niet dat het wel kan. Het verhaal openbaart dan Jezus' bovennatuurlijke oorsprong. Zo kun je het lezen. Maar voor de meeste mensen komt het verhaal dan op grote afstand te staan. Want hoe kan iets waar zijn dat naar ons beste weten feitelijk onmogelijk is? En hoe helpt ons dat vandaag om te ontdekken wie Jezus is?

Ik zei het al: de zee is in de bijbel vaak het beeld van de chaos die de schepping bedreigt. De zee verbeeldt de angst en twijfel die ons kan neerdrukken.

Onze natuurlijke reactie is vaak om de andere kant op te kijken, om weg te kruipen voor onze angst. We willen dan gewoon niet horen en zien wat er fout gaat in de wereld en in ons eigen leven. We willen getroost worden, zodat angst en twijfel vanzelf verdwijnen. Maar zo gaat dat niet zomaar vanzelfsprekend. Want de enige weg om onze angst en twijfel werkelijk te overwinnen, begint bij het onder ogen zien van de werkelijkheid.

Zoals bij de leerlingen: als de schemering invalt – als het dus duister wordt om hen heen – dalen ze af naar de zee. In het duister in een wankel bootje roeien ze uit alle macht. Die ‘zee’ zal hen er niet onder krijgen. Ze komen op eigen kracht tot halverwege. En ineens weten ze het: ze aanschouwen Jezus, wandelend op de zee. Ze zien geen bovennatuurlijk fenomeen. Ze zien geen mens die op miraculeuze wijze de zwaartekracht bedwingt, nee, ze horen hun Heer. En die zegt heel eenvoudig ‘Ik ben het; wees niet bang.’

Precies dat woord ‘Ik ben het’ herinnert de leerlingen aan de Ene, de God van Abraham, Izaäk en Jakob, die tot Mozes zei: Ik-ben-er-en-zal-er-zijn. En zodra ze dat weer weten, dat God er zal zijn, zoals ze Jezus nabij weten, verdwijnt hun angst – en hebben ze meteen weer grond onder de voeten, want - de boot bereikt meteen het land. –

Wat Johannes zijn hoorders voorhoudt hoorden we ook van de profeet Jesaja: Wees niet bang, want ik zal je vrijkopen, Ik heb je bij je naam geroepen, jij bent van Mij! Wanneer je oversteekt door het water ben ik bij je...

Johannes vertelt niet iets nieuws, hij brengt oude woorden van Mozes en van Jesaja opnieuw tot leven. Het volk in ballingschap, tot wie Jesaja zijn woorden richt, wil het niet zien en niet horen. Ze zijn doof en blind. Ze berusten moedeloos en hopeloos in de situatie. De profeet roept hen met alle kracht op dat te laten en terug te keren naar hun land om dat weer op te bouwen. En dat hoeven ze niet alleen te doen: Want ik ben de ENE, je God, je redder... ..ben bij je.

Johannes houdt de volgelingen van Jezus hetzelfde voor. Ze moeten de duisternis in de ogen durven kijken. Dat wil zeggen: hun angst niet onderdrukken, hun twijfel toelaten.

Kortom, net als de leerlingen op het meer (dat een zee van duisternis werd) moeten ze blijven roeien. Gewoon met de riemen die ze hebben. Want God zal bij hen zijn en het zal gebeuren – eens, ooit – dan zwijgt de storm.

Dan licht de duisternis op. Want zo zal God bij ons zijn. Wees niet bang.

Wie het durft om die woorden te vertrouwen, mag geloven dat eens het duister van angst en twijfel overwonnen zal worden. En zo klinken Johannes' woorden niet alleen voor zijn hoorders, maar ook voor ons.

Soms worden we door het leven overspoeld en slaat de angst ons om het hart. De angst omdat het leven zo kwetsbaar blijkt, de angst om te verliezen, jezelf of een ander. Angst voor de dood of pijnlijke ziektes. De angst om te falen, om onderuit te gaan. Angst voor het leven dat zoveel van je lijkt te vragen. Angst dat je het niet redt in je werk of in je relatie. Angst dat je geliefden iets overkomt. Angst om ongelukkig te zijn, angst voor eenzaamheid, dat niemand naast je zal staan, angst voor wat in de wereld gebeurt..... Ik denk dat er bij iedereen van ons de angst zo nu en dan om het hart slaat. We hebben allemaal onze eigen leeuwen en beren, die onze wegen versperren en ons op de vlucht doen slaan of verlamd achter laten. En toch uiteindelijk blijkt er een weg door de zee. De overspoelende zee heeft niet het laatste woord. Maar wat is dat soms moeilijk om te geloven. Alleen al daarom is het goed dat we bij elkaar komen in de kerk. Of ons via beeld of geluid verbonden weten met deze plek. Een plek waar door de tijden heen is gezongen en geloofd dat er leven mogelijk is door golven heen, door storm en nacht.

Waar ook voor ons de woorden klinken: wees niet bang.

Loosdrecht, Gereformeerde Kerk

ds. Hillegonda Ploeger